

การศึกษาผลงานเพลงเดี่ยวจะเข้ของคุณครูละเมียด จิตตเสวี

นางสาวข้าม พรประสิทธิ์

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาดุริยางคศิลป์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2539

ISBN 974-633-429-8

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE STUDY OF JAKAE SOLO SONG IN LAMEID JITTASAVEE STYLE

KUMKOM PORNPRASIT

ศูนย์วิทยทรัพยากร

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
For the Degree of Master of Arts Program in Thai Music

Department of Thai Music

Graduate School

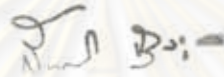
Chulalongkorn University

1996

ISBN 974-633-429-8

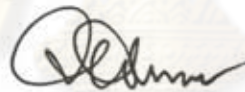
หัวข้อวิทยานิพนธ์ การศึกษาผลงานเพลงเดี่ยวจะเข้ของคุณครูละเมียด จิตตเสวี
โดย นางสาวขำคม พรประสิทธิ์
ภาควิชา คุรียางคศิลป์
อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ปกรณ์ รอดช้างเผื่อน
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม อาจารย์พรธนิภา บัณฑิตเสาวภาคย์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

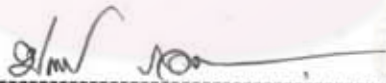

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สันติ จงสุวรรณ)

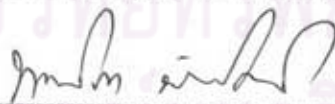
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ
(อาจารย์จรรยา นงแสงวิเชียร)

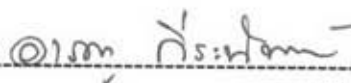
อาจารย์ที่ปรึกษา
(อาจารย์ปกรณ์ รอดช้างเผื่อน)

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(อาจารย์พรธนิภา บัณฑิตเสาวภาคย์)

กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิชิต ชัยเสรี)

กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์อารดา กิระนันท์)

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

ชื่อกิจกรรม : การศึกษาผลงานเพลงเดี่ยวจะเข้ของคุณครูละเมียด จิตตเสวี

(THE STUDY OF JAKAE SOLO SONG IN LAMEID JITTASAVEE STYLE)

อาจารย์ที่ปรึกษา : อาจารย์ปกรณ์ รอดช้างเผื่อน, 147 หน้า, ISBN 974-633-429-8

เพลงเดี่ยว เป็นการแสดงความรู้ความสามารถในระดับสูง เนื่องจากเพลงไทยที่จัดไว้เป็นทางสำหรับการเดี่ยวवादมีมีอนั้น เป็นทางที่ผู้ประพันธ์ได้ประดิษฐ์ขึ้นเป็นกรณีพิเศษ ต้องใช้เมื่อดพรายในการบรรเลงสลับซับซ้อนและมีความไพเราะ ยากที่จะฝึกหัดให้สำเร็จลุล่วงเป็นศิลปะที่งดงามได้ ศิลปินจะต้องมีความพร้อมในทุก ๆ ด้าน

แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้กำเนิดศิลปินเอกที่มีความรู้ความสามารถท่านหนึ่งคือ คุณครูละเมียด จิตตเสวีหรือนางสนธิบรรเลงการ เป็นผู้มีความสามารถโดยเฉพาะด้านเครื่องสายไทย เป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องในวงวิชาการว่ามีความเป็นเลิศในการเดี่ยวจะเข้

ในการทำวิจัยฉบับนี้เพื่อทำการหาปัจจัยที่ทำให้คุณครูละเมียดมีความเป็นเลิศด้านการบรรเลงจะเข้ โดยศึกษาจากผลงานการบรรเลงเดี่ยวจะเข้ 3 เพลงคือเพลงเดี่ยวลาวแพน เพลงเดี่ยวสุดสงวน สามชั้นและเพลงเดี่ยวลิ่งดวงพระธาตุออกเพลงคางคกปากสระ และทำการศึกษาประวัติชีวิตโดยใช้วิธี Auto Biograph ตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะเพลงเดี่ยวของคุณครูละเมียดสามารถใช้ลักษณะการคิด “ทิงนอย” ได้อย่างเหมาะสม เสียงจะเข้มีความชัดเจนเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ การปรากฏความเข้มของกลวิธีพิเศษในเพลงเดี่ยวมีสัดส่วนที่พอเหมาะ ลักษณะการดำเนินทำนองหรือกลอนเพลงยึดโครงของทำนองหลักควบคู่อย่างสม่ำเสมอ เป็นลักษณะที่แตกต่างจากศิลปินอื่น ผลงานการประพันธ์เพลงลาวแพนเพื่อการฟ้อนแพนมีลักษณะสอดคล้องสัมพันธ์ระหว่างทางเพลงกับทำนองอย่างสอดคล้อง ลักษณะนิสัย ครอบครัว ความสมบูรณ์ทางการศึกษาและชีวิตการทำงานทำให้คุณครูประสบความสำเร็จในการเป็นศิลปิน

ประวัติชีวิตและผลงานของท่าน ได้สะท้อนให้เห็นถึงการดำรงตนให้เป็นไปภายใต้กรอบของผู้ที่มีจรรยาบรรณศิลปินที่ดี และเป็นผู้ที่สร้างสรรค์ผลงานชั้นสูงที่มีคุณค่าต่อวงการดนตรีไทย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา ศึกษาศาสตร์
สาขาวิชา ศึกษาศาสตร์ไทย
ปีการศึกษา 2538

ลายมือชื่อนิติกร ข้าคม พรประสิทธิ์
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา อ.ปกรณ์ รอดช้างเผื่อน
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม อ.ปกรณ์ รอดช้างเผื่อน

C 780046 : MAJOR THAI MUSIC

KEY WORD : SOLO SONG

KUMKOM PORNPRASIT : THE STUDY OF JAKAE SOLO SONG IN LAMEID
JITTASAVEE STYLE. THESIS ADVISOR : PAKORN RODCHANGPHUEN. 153 pp.
ISBN 974-633-429-8

Solo Song require high musical talent and skill on the part of the performer. This is because Thai classical songs especially composed for solo performances are cleverly and sophisticatedly arranged in intricate and artistic patterns. Therefore it usually takes truly highly skilled musicians to be able to perform them successfully and beautifully.

The reign of King Rama V produced a very talented musician named LAMEID JITTASAVEE, also known as Mrs. Sanitbanlengkarn. "Teacher Lameid" as she was called by her students, was renowned for her natural ability to play string instruments. She was accepted as one of the kingdom's best Jakae soloists.

The purpose of this research is to find the factors that make Teacher Lameid the best jakae performer. The resolutions are the study of 3 solo songs - Laopan, Sudsahuan, Chingtounpratad - ok - Kangkokpagsa - and the life history by Auto Biograph method of the qualitative research methodology.

The result has been found that Teacher Lameid made her a difference to other musicians by the properly used skill ting-noi and her particularity. It covers:

- the intensity of special technique appeared in the right proportion,
- the parallelized melody with Gong style,
- the concurrence of the Laopan composition with the dance posture,
- her habit, family, music education and work life.

Teacher Lameid's life and works reveal both the ethical way of life of an artist and the valuable and sophisticatedly music she contributed to the Thai musical heritage.

ภาควิชา..... ดุริยางคศาสตร์
สาขาวิชา..... ดุริยางค์ไทย
ปีการศึกษา..... 2538

ลายมือชื่อนิสิต..... วิมล พรประสิทธิ์
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... [ลายมือ]
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม..... [ลายมือ]

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลงได้ ด้วยความเมตตาอย่างยิ่งจากบุคคลต่าง ๆ ต่อไปนี้ กราบขอบพระคุณ อาจารย์ปกรณ์ รอดช้างเผื่อน อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้กรุณาให้คำปรึกษาตั้งแต่ต้น และช่วยชี้แนะทุกสิ่งแก่ผู้เขียนจนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงด้วยดี อาจารย์พรณิภา บัณฑิตเสาวภาคย์ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมวิทยานิพนธ์ กรุณาให้คำปรึกษาและช่วยแนะนำบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พิชิต ชัยเสรี ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ คำปรึกษา ช่วยแก้ไขส่วนบกพร่องของงานเขียนตลอดทั้งเล่ม กราบขอบพระคุณ อาจารย์จรรยา นงแสงวิเชียร ประธานกรรมการสอบ ผู้ช่วยศาสตราจารย์อารดา กิระนันท์ กรรมการสอบ

กราบขอบพระคุณจ.ส.ต.หญิง บัวเอี่ยม อาจารย์อุ๋น บัวเอี่ยม อาจารย์นิภา อภัยวงศ์ อาจารย์บุญช่วย โสวัตร อาจารย์ลักขณา กลิ่นคง อาจารย์ภัทรวดี ภูษฎาภิรมย์ ม.ล. สุรัภย์ สวัสดิกุล คุณชาญ สิงหลกะ พลโทวิจิตร จิตตเสวี อาจารย์จิรัฐ อาจณรงค์ อาจารย์ประเวช กุมท อาจารย์เยาวมาลย์ ดิศกุล อาจารย์โสภาวรณ กล้าคล้าย อาจารย์มนัส ขาวปลื้ม อาจารย์จารุ บาลี อาจารย์โคม สุขวงศ์ อาจารย์จีระพล เพชรสม อาจารย์พงษ์ศิลป์ อรุณรัตน์ อาจารย์ณรงค์ฤทธิ์ คงปิ่น อาจารย์จุฑามาศ ปอประสิทธิ์ อาจารย์มาลินี งามวงศ์วาน ที่กรุณาให้ข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบคุณ คุณบุษกร สอนสังข์ คุณกรรชิต จิตระทาน คุณนุสรา สอนสังข์ คุณแก้วดา สุขเกษม คุณเจนณรงค์ อิ่มสมภาร คุณมธุรส จินตนะพันธ์ และน้อง ๆ คณะศิลปกรรมศาสตร์ทุกคนที่ช่วยเหลือด้านต่าง ๆ ในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

หากประโยชน์อันใดจะเกิดขึ้นจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนขออุทิศส่วนกุศลทั้งหมดให้กับคุณครูละเมียด จิตตเสวีและบูรพาจารย์ทางดุริยางค์ไทยทุกท่าน ที่ได้กรุณาสร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณค่า ทำให้อนุชนรุ่นหลังได้ทำการศึกษาสืบต่อกันมา

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	6
ขอบเขตของการวิจัย	7
วิธีดำเนินการวิจัย	9
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	11
บทที่ 2 ประวัติชีวิตของคุณครูละเมียด จิตตเสวี	13
ชีวิตวัยเยาว์	13
ที่อยู่อาศัย	15
ลักษณะและอุปนิสัย	21
ชีวิตสมรส	36
ชีวิตการทำงาน	38
ความสามารถ	43
ลูกศิษย์	49
ลักษณะการถ่ายทอดความรู้	51
ช่วงสุดท้ายของชีวิต	53
บทสรุป	54
บทที่ 3 เอกลักษณ์ทางสังคมและการใช้กลวิธีพิเศษในการเคี้ยวจะเข้ ของคุณครูละเมียด จิตตเสวี	57
บทที่ 4 เคี้ยวเพลงลาวแพนทางคุณครู ละเมียด จิตตเสวีกับการฟ้อนแพน	99
บทที่ 5 สรุปและอภิปรายผล	128

รายการอ้างอิง	133
ภาคผนวก	135
ประวัติผู้เขียน	153

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย